

Αίθουσα Δ

Στην Αίθουσα Δ, έκτασης 110 τ.μ., εκτίθενται ευρήματα, σχεδόν αποκλειστικά, από τάφους αρχαϊκών και κλασικών χρόνων κυρίως, όπως έχουμε αναφέρει, και ιδιαίτερα από τη νεκρό-πολη στη θέση Λειβάδια, την οποία ονομάσαμε Βασιλική Νεκρόπολη εξαιτίας των μεγάλων χτιστών θαλαμωτών τάφων, που ανήκαν σε βασιλείς ή επιφανείς. Στο συμπέρασμα αυτό μας οδήγησαν το με-γάλο μέγεθος και τα στοιχεία ηρωοποίησης και λατρείας, ιδιαίτερα οι ναόσχημες κατασκευές πάνω και γύρω τους.

Αριστερά μας, στην προθήκη 1, τοποθετήσαμε χρυσά και αργυρά επιχρυσωμένα αντικείμενα και το αργυρό φιδάκι από το Σπίτι με τις Σκάλες. Σε δύο επιχρυσωμένα αργυρά ελάσματα Cap. 2) διακρίνουμε καθιστά τον κύκλωπα Πολύφημο και μπροστά του δύο πρόβατα με άντρες δεμένους στην κοιλιά τους και αναγνωρίζουμε βέβαια τη σκηνή της εξόδου του Οδυσσέα και των συντρόφων του από τη σπηλιά, όπως την περιγράφει ο Όμηρος. Ανάμεσα στους χρυσούς ρόδακες, που περισυλλέχτηκαν από τους τάφους, διακρίνονται οι τρεις δεκαεξάκτινοι του τάφου Α, όμοιοι με των Αιγών (Βεργίνας), που ερμηνεύονται ως σύμβολο του μακεδονικού βασιλείου, ο ρόδακας-έλασμα με παράσταση γοργονείου από τον τάφο Θ (αρ. 5), και οι δύο ρόδακες, που κάλυπταν τα μάτια της νεκρής, που είχε επίσης και το στόμα καλυμμένο με ρομβοειδές επιστόμιο (αρ. 10, 11). Από τα υπόλοιπα επιστόμια ξεχωρίζουν ένα με έκτυπη παράσταση αντωπών λιονταριών, αετών, ανθεμίου και μαιάνδρου (όλα τα αρχαιοελληνικά σύμβολα) και δεύτερο με παράσταση γυναικείας φτερωτής μορφής, λιονταριών και κριών.

Στην προθήκη 2 τοποθετήσαμε κοσμήματα και εξαρτήματα ένδυσης, χρυσά και αργυρά, τμήματα από στεφάνι με οστέινο επιχρυσωμένο στέλεχος, στο οποίο καρφώνονταν χάλκινα επιχρυσωμένα φύλλα και σύρματα για πήλινους επιχρυσωμένους καρπούς (τάφος Α), χάντρες από κεχριμπάρι και γυαλί. Στα χρυσά κοσμήματα διακρίνει κανείς την υψηλή τέχνη της συρματερής και κοκκιδωτής διακόσμησης και τόσο αυτά όσο και τα αργυρά περιλαμβάνουν ενώτια, περιδέραια, δακτυλίδια, βραχιόλια, τμήματα αλυσίδων, περόνες και πόρπες. Παρόμοια κοσμήματα, αργυρά και χάλκινα εκθέτουμε και στην προθήκη 3, και αναλογίζεται κανείς, παρά τη σύληση και τη διαρπαγή, τον πλούτο των κατοίκων της αρχαίας Αιανής.

Στην προθήκη 4 τοποθετήσαμε σύνολο αγγείων λουτρού από αδιατάρακτη συστάδα ευρημάτων, που την αποτελούν σιδερένιος τρίποδας, χάλκινος λέβης, οινόχνη και λεκανίδα σε βάση με τρία πόδια-λεοντοπόδαρα και λαβές, που απολήγουν σε παλάμες.

Στην προθήκη 5 συνεχίσαμε με χάλκινα αντικείμενα και ένα σιδερένιο τρίποδα. Στους λέβητες ξεχωρίζουν οι περίτεχνες συμπαγείς λαβές και τα διακοσμητικά προσαρτήματα στον ώμο, όπως τα πηνιόσχημα και οι κεφαλές αιγών του αρ. 11, ενώ στη λεκανίδα αρ. 20 η βάση απολήγει σε τρία λεοντοπόδαρα και οι λαβές υπερυψώνονται σε κόσμημα ακτινωτό.

Τα χάλκινα αντικείμενα της Αιανής, παρά την περιορισμένη δι-άσωσή τους λόγω της διάβρωσης, που οφείλεται στη σύσταση του χώματος και στα νερά που στραγγίζουν στο χώρο της νεκρόπολης, θεωρούμε ότι αποτελούν προϊόντα ενός ακμαίου τοπικού εργαστηρίου, τα οποία εξήγαγαν πιθανότατα και σε βορειότερες περιοχές της Ανω Μακεδονίας (βλ. και αγαλμάτιο πεπλοφόρου στην προθήκη 3 Αίθουσας Β).

Στις συνεχόμενες προθήκες 6 και 7 συνεχίσαμε επίσης με χάλκινα και σιδερένια ευρήματα, προκειμένου να αντιμετωπίσουμε συνολικά το πρόβλημα της χαμηλής υγρασίας που απαιτείται για τα αντικείμενα-να αυτά με τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών. Στην προθήκη 6, τοποθετήσαμε μία χάλκινη πρόχου και μία οινόχνη με τριφυλλόσχημο στόμιο (αρ. 1, 2) και στη συνέχεια αμέριστε φιάλες και «τσαλακωμέ-νες». Πρόκειται για τις φιάλες που χρησιμοποιούνταν για εναγισμούς σε νεκρώσιμες και μεταθανάτιες τελετές, όπως δείχνει και η οπή στον πυθμένα, τις οποίες στη συνέχεια τσαλάκωναν και τις πετούσαν, με αποτέλεσμα να εντοπίσουμε πάνω από 100 στο χώρο της νεκρόπολης.

Ένας τρίτος σιδερένιος τρίποδας τοποθετήθηκε στην προθήκη αυτή, μία δέσμη από οξειδωμένους σιδερένιους οβελούς, υποκατάστατα πραγματικών οβελών που συνόδευσαν το νεκρό συνήθως πάνω σε σιδερένιους κραυευτές, δηλαδή στηρίγματα για το ψήσιμο των κρεάτων, καθώς και ένας σιδερένιος λυχνοστάτης (αρ. 15-17 αντίστοιχα), προερχόμενος από την ταφή 67 (τέλος του 3ου αι. π.Χ.) του ανατολικού νεκροταφείου.

Η προθήκη 7 περιλαμβάνει σιδερένιο ομοίωμα δίκυκλης άμαξας, ένα δεύτερο τετράκυκλης άμαξας, που φέρει ομοιώματα δύο κοφινιών και σύρεται από δύο

χάλκινα αλογάκια, δύο ζυγούς, που προσαρμόζονταν σε δύο ζεύγη αλόγων αντίστοιχα, ένα άλογο με διαμορφωμένη στην πάνω επιφάνεια προφανώς για να ακουμπήσει σώμα αγγείου, και ένα δεύτερο, πάνω στο οποίο τοποθετήσαμε τη μορφή ιππείας, που αποκαλύφθηκε δίπλα του.

Στην προθήκη 8 τοποθετήσαμε σύνολο πήλινων ειδωλίων αλόγων από τα καλλίτερα σωζόμενα της νεκρόπολης.

Η περίοπτη μικρή προθήκη 9 περιέχει αμφιπρόσωπο κάνθαρο, έργο αττικού εργαστηρίου των αρχών του 5ου αι. π.Χ. με παράσταση λευκής και μαύρης γυναίκας αντίστοιχα.

Στην προθήκη 10 συνεχίσαμε με πήλινα αγγεία από τρία ταφικά σύνολα (ταφής στην τομή II, τετράγωνο 22/26 και δύο ταφών στο I, 5), ενταγμένα στα μέσα και στο β' μισό του 6ου αι. π.Χ., στα οποία διαπιστώνουμε την ύπαρξη κορινθιακών και αττικών εισαγμένων αγγείων αλλά και τοπικού, εγχώριου, εργαστηρίου. Είναι χαρακτηριστική η κορινθιακή κοτύλη αρ. 2 με παράσταση χορού γυναικών, από τις οποίες έχει φύγει το χρώμα και διακρίνονται οι χαράξεις και η κύλικα αρ. 1 (αρ. Κατ. 9905) με παραστάσεις πτηνών και ένταξη στα 560-550 π.Χ..

Στην προθήκη 11 το τοπικό εργαστήριο της Αιανής είναι προφανές στους δύο σκύφους (αρ. 1, 2), ιδιαίτερα στον αρ. 1 (αρ. Κατ. 9978) με τη μορφή τοξότη σε έντονη κίνηση, που εκτίθενται με όλα τα υπόλοιπα ευρήματα μιας λακκοειδούς ταφής (III, 29/36) των αρχών του 5ου αι. π.Χ. και ήταν εννέα πήλινα ειδώλια (τρεις προτομές, τρεις μορφές σε θρόνο και τρεις όρθιες σε πλακίδια), καθώς και τρεις γυάλινοι αμφορίσκοι.

Στην προθήκη 12 τοποθετήσαμε τρία ταφικά σύνολα με πήλινα αγγεία, ειδώλια και ένα αλαβάστρινο αλάβαστρο του τέλους του 6ου και του α' μισού του 5ου αι. π.Χ., από τα οποία τα αρ. 6, 10, 11 και 21 αποτελούν προϊόντα του τοπικού κεραμικού της Αιανής. Από τα δύο ταφικά σύνολα της επόμενης προθήκης 13 και μεμονωμένα ευρήματα του τέλους του 6ου αι. π.Χ., οι σκύφοι αρ. 2 και 6 έως 11 αποτελούν επίσης αντικείμενα του ίδιου τοπικού εργαστηρίου. Στην τεταρτοκυκλική προθήκη 14 έχουμε εκθέσει αντικείμενα κοροπλαστικής, όπως πτηνόμορφα πλαστικά αγγεία, ειδώλιο αγριόχοιρου και λιονταριού, τμήματα πλαστικών αγγείων σε μορφή σειρήνας, αυγά και καρπούς λωτού.

Στην περίοπτη προθήκη 15 τοποθετήσαμε την ερυθρόμορφη αττική πελίκη με παράσταση νέου μπροστά σε ερμαϊκή στήλη και στην άλλη πλευρά ιματιοφόρου άντρα και γυναίκας, ενώ στην επίσης περίοπτη αρ. 16 ένα μελανόμορφο αττικό αμφορέα που εντάσσεται στα μέσα του 6ου αι. π.Χ. ή λίγο πιο μετά, με πολύ σημαντική παράσταση. Πρόκειται για μορφές πέντε κωμαστών, μία κεντρική μορφή και από δύο εκατέρωθεν (ο ένας αυλητής) στην κύρια όψη και άλλων πέντε στην άλλη, δύο ζεύγη και ένας μεμονωμένος, οι οποίοι είναι γυμνοί, αγένειοι με κοντά μαλλιά. Χορεύουν ξέφρενα, όπως δείχνουν οι κινήσεις τους σε στάσεις που παραδίδονται από την αρχαιοελληνική γραμματεία: «ποδισμός» με τα πόδια στο έδαφος, «εκλακτισμός» με το ένα πόδι στον αέρα, «αποποδαρίζουν», με ανασηκωμένο το σκέλος στον γλουτό, ενώ ο κεντρικός κωμαστής της κύριας όψης εκτελεί τη φιγούρα του «στροβίλου» με τα χέρια πάνω από το κεφάλι, όπως και ο διπλανός του, έχοντας τα πόδια σταυρωμένα. Το λίκνισμα των γλουτών παραπέμπει στον «κόρδακα», χαρακτηριστικό χορό της κωμωδίας, που περιγράφεται ως άσεμνος και χυδαίος, ενώ στο λεξικό της Σούδας δίνεται ο ορισμός: «κορδακίζε-αισχρώς ορχείσθαι». Πάντως οφείλουμε να επισημάνουμε ότι τα αρχαία «κορδακίσματα» δεν διαφοροποιούνται σημαντικά από τα σημερινά «κορδώματα» των παραδοσιακών αντικριστών, λεγάμενων, χορών, αλλά και των πιο λικνιστικών μοντέρνων ερωτικών χορών.

Στην γωνιακή προθήκη 17 έχουμε τοποθετήσει μεμονωμένα ευρήματα κεραμικής του 6ου αι. π.Χ. και στην προθήκη 18 κορινθιακή και πρώιμη αττική κεραμική. Τα αρ. 1 έως 5 αγγεία, συγκεκριμένα δύο κορινθιακοί αρύβαλλοι (αρ. Κατ. 10250, 10257), μία υδρία (αρ. Κατ. 10253), μία κύλικα (αρ. Κατ. 10154) του τύπου «Αθηνών 1104» και μία πρόχους (αρ. Κατ. 10153) ανήκουν σε συστάδα ευρημάτων λακκοειδούς ταφής στο V, 27 από τις πρωιμότερες της Νεκρόπολης, με ένταξη στο β' τέταρτο του 6ου αι. π.Χ.. Από την ίδια ταφή εκτίθεται ειδώλιο ιωνικού κούρου στην προθήκη 25 της Αίθουσας Γ (αρ.1 με αρ. Κατ. 11795), τρεις χρυσές χάντρες και αρύβαλλος από φαγεντιανή στις προθήκες 2 και 21 αυτής της Αίθουσας (αρ. 42, με αρ. Κατ. 12819 και αρ. 5 με αρ. Κατ. 11325 αντίστοιχα).

Στα πρωιμότερα αττικά αγγεία (γύρω στα 580-570 π.Χ.) ανήκει και το όστρακο αρ. 33 (αρ. Κατ. 10402) της προθήκης 19 του λεγάμενου ζωγράφου των Γοργόνων ή του κύκλου του, που σώζει σε μετόπη παράσταση ποδιών λιονταριού ή πάνθηρα, όπως και η αττική κύλικα αρ. Κατ. 10154, του λεγάμενου τύπου Αθηνών 1104 (575- 565 π.Χ.). Στον υπόλοιπο χώρο της ίδιας προθήκης εκτίθενται, επίσης, αγγεία μελανόμορφης και ερυθρόμορφης αττικής κεραμικής, ορισμένα ιδιαίτερα

ενδιαφέροντα, όπως το αλάβαστρο με παράσταση νέγρου με όπλα (αρ. 26), το κύπελλο με παράσταση κυνηγιού του καλυδώνιου κάπρου (αρ. 19), η αποσπασματική υδρία με παράσταση γυναικωνίτη (αρ. 1).